

MEGSZÍVLENDŐ UTAZÁSI TANÁCSOK A–Z-IG

Indiába egyénileg utazóknak Sági Péter indológustól

Fontos elérhetőségek · Általában · Pénzügyek · Poggyász · A szállodában · Az utcán · Közlekedés · Étkezés · Gyomorrontás, oltások · Szenthelyek, látnivalók, műemlékek · Ajándékok · A leglélegzetelállítóbb látnivalók

Fontos elérhetőségek

India Nagykövetsége Magyarországon — cím: 1025 Budapest, Búzavirág utca 14. (Pusztaszeri körönd közelében); telefon: (00 36 1) 3257742 vagy 3257743; fax: (00 36 1) 3257745; e-mail küldése a honlapon (www.indianembassy.hu) található úrlapon keresztül.

Magyarország Nagykövetsége Új-Delhiben — cím: 2/50-M Niti Marg, Chanakyapuri, New Delhi 110021, India; telefon: (00 91 11) 26114737 vagy 26114738, 26114739, 26114740; fax: (00 91 11) 26886742; e-mail: mission.del@mfa.gov.hu, konzuli osztály: consulate.del@mfa.gov.hu. További elérhetőségek a honlapon: www.mfa.gov.hu/kulkepvisolet/in/hu.

Magyar állampolgárok vészhelyzetben, ha azonnali segítségre szorulnak, éjjel-nappal elérhetik a nagykövetség ügyeletét: (00 91) 87 50 30 35 55. Az ügyeleti telefonszámot csak tényleges sürgősségi helyzetben hívja!

Az egyedül utazó hölgyek legyenek éberek. Ezzel együtt India közbiztonsága nagyon jónak mondható, a rablás és erőszakos bűncselekmények száma a népességhez viszonyítva alacsony. A helyi rendőrség célja segíteni az utazókat, szükség esetén habozás nélkül forduljunk egy járőrhez.

Delhi Magyar Tájékoztatói és Kulturális Központ — cím: 1/A Janpath, New Delhi 110011; telefon: (00 91 11) 23014992; fax: (00 91 11) 23793161; e-mail: hicc.delhi@gmail.com.

A vezetékes telefonszámok két- vagy háromjegyű körzetszám után nyolc jegyből állnak, a mobiltelefonok számai összesen tízjegyűek. Ha nem vagyunk a körzetben, a szám elé 0-át (vagy a nemzetközi 00 91-et) kell tárcsázni.

Általában

1. Egy jó útiterv összeállítása akár több hétig eltart. Útikönyvek mellett böngésszünk fórumokat is. A www.indiamike.com az indiaiak és külföldiek által egyaránt használt legteljesebb felhasználói felület, ahol az indiai utazás minden mikéntjével megismerkedhetünk, kérdéseinket feltehetjük.
2. Utunkat a tevékeny pihenés és élményszerzés jegyében tervezzük, lehetőleg legkevesebb két vagy három hétre. Ami a magyaroknak a nyár felszabadultsága – még ha akad is egy-egy kánikulai nap –, és az öt hideg hónap behúzódása, az elmúlás levertsége – némi havas örömmel, az az indiaiak számára pontosan fordítva a hűvös évszak jókedve – legyen bár néha fogvacogtató –, s az öt forró hónap tikkasztó, fonnyasztó kedvetlensége – amelyet néha felvidít a lezúduló zápor.

Az októbertől márciusig tartó üdülőidényben reggel 9-től az este 6 óra körüli sötétedésig tartó időt tudjuk városnézésre, kültéri tevékenységekre fordítani. Az április vége, május és június eleje rendkívül forró, az esőzés (június vége–szeptember eleje) alatt pedig, bár a hőmérséklet alacsonyabb, de a nagy páratartalom miatt a hőérzet jelentős. Az esős évszak során az északi Dzsammú-Kasmír és a déli Tamilnádu állam látogatása javasolt, ezeket elkerüli az eső. Decembertől február elejéig fűtés hiányában Észak-India nem hegyi területein is igen hideg van (5-10°C), a napos déli órákat leszámítva (20-25°C). Az ilyenkor szokásos sűrű köd csak déltájban száll fel, sokórás késéseket okozva a vonatok közlekedésében.

3. Ha szeretnénk valamely környező országot is meglátogatni (ez a legtöbb utazó esetében Népált jelenti), akkor kétszeri vagy többszöri belépésre jogosító indiai vízumot kell kérelmeznünk.
4. A mienkétől eltérő kultúrába igyekezzünk a kint tartózkodás során belehelyezkedni. Férfiak és nők egyaránt kerüljék a keveset takaró viseleteket, amelyek a tűző napsütésben egyébként is alkalmatlanok. Válasszunk kart és lábat takaró, könnyű pamutruhát. A hölgyek számára célszerű lehet tájékozódni a helyi viseletről és kiegészíteni ruhatárukat azzal (pl. *kurtí-csúridár*, *szalvárikamíz*), hiszen előnyös, ha a ruha nem csak takar, de úgy takar, ahogy azt a helyi lakosok megszokták. Férfiaknak póló helyett ing, hosszú vászonnadrág javasolt övvel.
5. Sok indiai tud – különböző mértékben – angolul, de ezt ne tekintsük magától értetődőnek vagy szükségszerűnek akkor sem, ha nem beszéljük a helyi nyelvet. Előfordulhat, hogy zavarukban alapszavakkal válaszolnak („yes, yes sir”), de valójában nem értik az elhangzottakat.
6. Ha útbaigazítást kérünk, ellenőrzésképp feltétlenül többekkel beszéljünk, mert nem szívesen vallják be (egymásnak sem), ha nem emlékeznek jól, így könnyedén félretájékoztathatnak.
7. Legyünk nyitottak a környezet különbözőségére, a váratlan helyzeteket szellemességgel fogadjuk. Igyekezzünk előzetes felkészüléssel és a helyiek felé kezdeményező hozzáállással választ találni a minket érdeklő kérdésekre.
8. Indiában nem feltétlenül kell szóban köszönetet mondani apróságokért (*sukrijá*, *dhanja-vád*, *thénk-jú*), ellenben köszönjük illedelmesen, illetve a nekünk szóló köszönést ismételjük el:
 - ✓ hivatalos köszönés: *dzsi-namaSZ-kár* (áll és ajkak magasságában összetett tenyérrel, fej előre billentésével, de meghajlás nélkül)
 - ✓ boltba belépve: *namaS-kár* (távozáskor elég biccenteni)
 - ✓ fiatalabbaknak: *namasz-té* (tegeződő alak)
 - ✓ ha az illető vallása felől nincs kétségünk, muszlimoknak: *ádáb*, *ádáb arz* vagy *asszalám-aleekum* (válasz: *va aleekum-asszalám*), szikkheknek pedig: *szaccshri'kál* (szat-srí-akál)
 - ✓ a dél-indiai tamilok köszönése: *vanakkam*

Pénzügyek

1. Saját szervezésben – helyismeret nélkül, de körültekintéssel – egy egyhónapos utazás hozzávetőlegesen két-háromcsillagos színvonalon, a repülőjegyet (Budapest–Delhi, 150–180 ezer Ft), vízumügyintéztést és oltásokat (15 és 25 ezer Ft) is beleszámítva nem kell, hogy többre kerüljön személyenként 400 ezer forintnál. Ebből kitűnik, hogy az odajutáshoz képest a kint tartózkodás sokkalta olcsóbb. Kalandvagyók különösebb kényelmetlenség nélkül ennél kevesebből is tervezhetnek. Akinek ideje engedi, három hónapos, vagy akár féléves turistavízumot is igényelhet, a látnivalók pedig aligha fogynak majd el.
2. Egy indiai rúpia (INR, Rs, új jele ₹; *rupajá*, az értelemszerűen gyakoribb többes számban *rupaé*) mintegy 4 vagy 5 magyar forintot ér (2015), a vásárlóereje azonban egészen más. Az alapvető fogyasztási cikkekhez a magyar utazó a hazainál általában négyszer olcsóbban juthat hozzá. Annak megítélésére, hogy egy eladásra kínált áru ára megfelel-e a helyi átlagnak, szorozzuk meg azt előbb 4-gyel – így megkapjuk, mennyi forintot jelent –, majd megint 4-gyel, hogy a magyar árszínvonalhoz igazítsuk. Ha hazai viszonylatban sem drágállnánk, áll az alku. Természetesen bizonyos cikkek (pl. gyümölcsök) fajlagosan a hazainál többre is kerülhetnek.
3. A márkaboltokat leszámítva a legtöbb helyen az alkudozás még mindig a vásárlás fontos része *lehet*. Ha szeretnénk valamit vásárolni, de nincs ötletünk, mennyi érte a megfelelő összeg, bátran kérdezzünk meg egy rokonszenves járókelőt. Ennek az előzetes értesülésnek a birtokában beszéljünk az áruval, aki akár kétszeres vagy többszörös árról is kezdheti az üzletet. A helyi vásárlóknak is gyakran meg kell a boltost győzniük, hogy a felkínált áru vagy szolgáltatás *különböző okoknál fogva* nem ér annyit. Gyakran amikor a vevő már-már vásárlás nélkül hagyná el az üzletet, egyezik bele végül az eladó a lealkudott összegbe. Ez a helyi szokások szerves része.

4. A gyári csomagolású termékeken hatóságilag szerepel a legmagasabb fogyasztói ár (MRP). Idegenfogalmi célpontok környékén a mozgó árusok ezt nem mindig tartják be.
5. Dombornyomott, illetve sima magyar betétkártyával a bankautomatákból rendszerint egy összegben 10.000, nagyobb városokban 20.000 rúpiát lehet fölvenni. A tranzakciós díj elég magas (kb. 3000 Ft), ezért igyekezzünk a legnagyobb összeget kivenni. Ugyanakkor a pénzfelvétellel nem kell kockázatot vállalunk azzal, hogy a teljes utazásunkhoz elegendő valutamennyiséget egy összegben végig magunkkal hordozzuk, továbbá megkíméljük magunkat a pénzváltás megszervezésétől. Célszerű némi valutát vinni, abból egy keveset a reptéren, a többit a turistanegyedben átváltani, majd a továbbiakban bankautomatát igénybe venni.
6. Tartsunk magunknál kis címleteket (érme: 1, 2, 5, 10; bankjegy: 10, 20, 50, 100), mert az 500 és 1000 rúpiást legtöbbször magunknak kell felváltani, hogy kis tételeket ki tudjunk fizetni.

Poggyász

1. Általános szabály, hogy ha magunk hordozzuk csomagunkat, akkor ne készítsünk be több holmit, mint amennyit még kényelmesen elbírnunk. Egy többhetes, illetve akár több hónapos utazáshoz teljesen elegendő személyenként 10-15 kg felszerelés.
2. Az igazán szükséges poggyász: egyheti váltás ruha, két törülköző, piperetasak, orvosságos tasak, elektronikus kiegészítők (nincs szükség átalakító dugaljra), bicska, váltás papucs vagy szandál. Évszaknak megfelelően esernyő vagy pulóver, helyben beszerezhető nagy meleg kendő.
3. Zárt cipőre szinte egyáltalán nincs szükség (a hegyekben sem), sőt az északi hideg idő kivételével még előnytelen is; válasszunk helyette kényelmes és elegáns bőrből való szandált.
4. A hátizsáknál sokkal jobb szolgálatot tesz egy kilógó – így sérülékeny – részek nélküli kézitáska. Nem kell hosszú ideig kézben hordozni, szálláshelyünket vagy egy csomagmegőrzőt elérve, ezt hátrahagyva tervezzük az adott hely felfedezését. Ha valaki szeretne kevésbé kitűnni a tömegből, annak a hátizsák és övtáska nem célszerű megoldás, Indiában ugyanis csak igen ritkán lehet találkozni ezekkel. A zsebek mellett értékeinket tehetjük egy ing alatti, nyakból lelógó tasakba.
5. Egy indiai út nem kíméli ruháinkat (foltok, szakadás). Az esőzés idejét leszámítva a legtöbb szálláshelyen vagy közelében reggel leadva már estére kimosathatjuk a szennyest, azonban ne a legkedvesebb darabjainkat vigyük magunkkal, mivel a mosás gyakran nem kíméletes, egy hosszabb út alatt a ruhák színe fakulni fog.
6. Férfiaknak fölösleges borotvakészletet bekészíteni. Indiában bármelyik borbély gyorsan, megbízhatóan és szépen elvégzi a műveletet helyettünk 30 rúpia körüli összegért, rövid arcmasszázsral egybekötve. A pengét természetesen a szemünk láttára cserélik ki.

A szállodában

1. A repülőn bevándorlási nyomtatványunkon meg kell adni első szálláshelyünket, így feltétlenül készüljünk egy címmel, még akkor is, ha nem ott szállunk meg végül. Készítsünk fénymásolatot úti okmányunkról, így elkerülhető, hogy rendszeresen ki kelljen adni azt kezünkől fénymásolás céljára. Néhány szállásadó ugyanakkor ragaszkodik a személyes másolathoz.
2. Szállásdíjak (2015) várostól, a hely fekvésétől és kedveltségétől, árversenytől függően:
 - ✓ olcsó: ₹200–1000, átlagosan 500; légkondicionálással 700–900;
 - ✓ közép: ₹1000–2000, átlagosan 1500.

Ha vasúttal utazunk, szabad szoba esetén érkező vagy induló vonatjegy birtokában is jogosultak vagyunk igénybe venni a vasútállomás szállását egy vagy két éjszakára. Ezek képviselik a legjobb ár-érték arányt. A szobák tiszták, néha nagy belmagassággal és eredeti régi bútorokkal, továbbá a központban szállhatunk meg a poggyász szállítása nélkül. Keressük az állomáson a „विश्रामालय”,

विश्राम कक्ष” vagy „Retiring room” feliratot. Az IRCTC révén a szobák egy hányada számos nagyvárosban már a vonatjeggyel együtt lefoglalható (ld. alább).

Ha valahol csak átutazóban vagyunk, érkező vagy induló vonatjegyükkel elenyésző díj ellenében igénybe vehetjük a szinte minden állomáson megtalálható, biztonságos csomagmegőrzőt („अमानती सामान घर”, „Cloak room”). Csomagunkon, jelképesen még a hátzásokon is, kötelező lakatot elhelyezni. Nagyobb értéket természetesen ne hagyjunk a leadott poggyászsban.

3. A legtöbb városban nem szükséges előre szobát foglalni, az idegenforgalmi negyedekben számos lehetőség kínálkozik; ellenben mindig nézzük meg a szobát, mielőtt igent mondunk.
4. Vélt vagy valós biztonsági okokból az útikönyvekben évek óta ismétlődő olcsó szálláshelyek egy része már nem fogad külföldieket, mert a rendőrségi bejelentés a szállásadóra külön terhet ró. Ilyenkor a szállásadók akkor is teltházra hivatkoznak, ha ez valószínűtlennek látszik. Ilyen esetben érdeklődjünk máshol vagy másik negyedben!
5. Előkelő szállodák kivételével poggyászsunkat magunk vigyünk a szobába, de ha ezt egy alkalmazott kérés nélkül megteszi helyettünk, nem vagyunk kötelesek ellentételezni, akkor sem, ha erre utalást tesz. Ne is vegyük azonban rossz néven.
6. India meleg égővi ország. Olcsó, ám nem alacsony színvonalú szálláshelyeken meleg víz általában vagy csak reggel, illetve külön kérésre, vagy pedig nem lesz. Kisebb településeken zuhanyzó nincs mindig, az indiaiak vagyoni helyzetre való tekintet nélkül a korsóval, ülte történő fürdést részesítik előnyben.
7. A mellékhelyiségben mindig ellenőrizzük, hogy van-e víz a csapban. A felső kategóriás szálláshelyeket leszámítva ritkán találunk toalettpapírt. Helyette sok esetben az ülőkébe van építve egy fűvóka, vagy van zuhanycső – a nem angol változat esetén is egy vizeskancsó – kéznél.
8. Az olcsóbb szálláshelyeken a lepedő és párnahuzat foltos lehet, de ez nem jelenti szükség-szerűen azt, hogy mosatlan. Törülköző nem mindig jár.

Az utcán

1. Az úttesten való átkelésnél mindig, mindkét irányban szét kell nézni, mert bárhol lehet a fogalommal szemben haladó jármű. A kanyarodó járművek mindig és kizárólag a gyalogos előtt kanyarodnak el akkor is, ha az már az úttest közepén jár.
2. Figyeljünk az értékeinkre.
3. Mindig kerüljük a csatornafedeleket.
4. A sokak számára megszokást igénylő utcazajt az irányjelző lámpa helyetti dudaszó okozza.
5. Ne felejtjük pillantásunkat az embereken, mert viszozni fogják. Készüljünk fel elesett emberek látványára is a forgalmas csomópontok körül. Kerüljük az önjelölt idegenvezetőket. Kézmozdulatok helyett használjunk szavakat a látottak leírására.
6. Csak kivételes esetben adjunk alamizsnát; ha segíteni szeretnénk, támogassunk egy megfelelő alapítványt. A koldusgyerekeket, különösen, ha az utazó kezét is megfogják, határozott, de azért nem túl hangos szóval küldjük el („csall!”, „hatt!”).
7. A száraz éghajlat miatti szálló por (és a hely függvényében a légszennyezettség) hatására az emberek gyakran köpnek. A vörös köpet nem vértől, hanem a szájrfrissítőként fogyasztott *pántól* nyeri színét. Az orrfújás illetlenségnek számít, a szipogás és krákogás nem.

Közlekedés

Repülő

1. Magyarországról legkönnyebben Delhibe repülhetünk. Az ígért közvetlen Budapest–Mumbai járat még nem valósult meg. Az elmúlt években az Aeroflot, FinnAir és Turkish Airlines kínálta a legolcsóbb repülőjegyeket. Érdemes előre foglalni, több tízezer forintot takaríthatunk meg így.

2. Az elmúlt években rohamos ütemben fejlődött a légi közlekedés, most már számos társaság – mint az IndiGo, SpiceJet, Jet Airways, GoAir és AirAsia – kínálja kedvező árú szolgáltatásait Indián belül és a környező országokba is.
3. Delhiben a városközponttal és idegenforgalmi negyeddel szomszédos Új-delhi pályaudvart gyorsmetró köti össze a reptérrel, de az éjszakai órákban – amikor a metró szünetel – igénybe vehetjük a Kasmíri-kapu buszállomáshoz közlekedő városi buszt, amely érinti a Connaught Place-t (Rádzsív Csauk) és az Új-delhi vasútállomást. Csennaiban az Egmore és Central pályaudvarokhoz közlekedő HÉV közvetlenül a reptér előtt halad el (Tiruszúlam megálló).
4. A hivatalos reptéri taxiálláson előre megváltott jeggyel a nagyvárosok egyikében sem kerülhet a reptéri transzfer többé 300–500 rúpiánál (a távolság és napszak függvényében).

Vonat

5. Az állami vasúttársaság foglalásokért felelős hivatalos oldala a www.irctc.co.in címen érhető el. Az erre történő feliratkozást követően regisztrálhatunk a vasút számítógépes rendszerét használó valamely más indiai oldalra, pl. www.cleartrip.com vagy www.makemytrip.com. Ezek könnyebben kezelhető felületén névleges külön költségért foglalhatunk. Mivel a magyar bankok még zömmel nem vezették be a „MasterCard SecureCode”, illetve „Verified by Visa” szolgáltatásokat (2015), ezért hazai betét- vagy hitelkártyával (*debit card*, *credit card*) fizetni az IRCTC oldalán nem, csak ezeken tudunk. Ezen oldalakon szintén foglalhatunk repülőjegyet, buszjegyet magántársaságok buszaira és szállást.
6. Az indiai vasútállomásoknak három, ritkán négy betűből álló azonosítójuk, az egyes járatoknak öt számjegyű kódjuk van. A fontosabb foglalást igénylő osztályok: alvó (*Sleeper*, betűjele SL, S), egymás fölött három-, illetve kétágyas légkondicionált alvó (*3rd AC*, 3A, B és *2nd AC*, 2A, A), és első osztály (*1st AC*, 1A, H). A legtöbb vonat háromnapos útvonalakon közlekedik; ha mi is távolra utazunk, válasszunk inkább gyorsvonatot (*Superfast Express*) semmint lassút (*Mail*). A tagállami fővárosokat Delhivel összekötő *Rádzsdhání (Rajdhani)*, a rövidebb vonalakon is gyors *Satábdí (Shatabdi)*, valamint a nagyvárosok közötti, megállás nélküli *Duronto* vonatok minden osztálya légkondicionált, ezek magasabb árkategóriába esnek. A légkondicionált osztályokon friss ágynemű, és igény szerint elfogadható étkezés várja az utast, a felsőkategóriás vonatok esetén ezt a jegyár magában foglalja. A rövid távon, ülőkocsikkal közlekedő szerelvény kevés, ilyen leginkább bizonyos *Satábdí* vonatokon fordul elő.

A szerelvényeken a kocsik mintegy fele *Sleeper* osztályú. A legtöbb indiai ezeken utazik. A magyar vasúti díjakhoz viszonyítva igen olcsó és megfelelő színvonalú. Hosszú utakhoz – különösen az északi hideg, illetve a párás monszun alatt – valamelyik légkondicionált osztály ajánlható, habár az első osztály helyett már érdemes a repülőt választani, amely sokkal gyorsabb és gyakran csak kevéssel drágább. A vonatok általános (*General/Second sitting*, GEN/2S, G/S), azaz előzetes foglalás nélküli osztályát végszükség esetére tartogassuk, rendszerint annyira megtelik.

Az indiai vasúttársaság az előkelő közönség számára üzemeltet luxus turistavonatokat ([Palace on Wheels](#), stb.), amelyek szerelvényeiben megtalálhatók az egykori uralkodói kocsik is.

7. A legtöbb vonatra az utazás előtt két hónappal el lehet kezdeni és célszerű is jegyet foglalni. Az utazási nap előtt két héttel, ünnepek esetén már korábban is, nehéz megerősített (CNF, *Confirmed*) helyhez jutni, de ilyenkor is válthatunk várólistás (WL, *Waitlisted*) jegyet, amelyről legkésőbb az utazás előtt 4 órával, a megmaradt kvótás helyek felszabadítása után és az utaslista véglegesítésekor derül ki, megerősítést nyert-e. A *Sleeper* osztály esetében a 80. helynél is lehet még esélyünk, míg a légkondicionált osztályoknál esetleg a 20. helynél sem; változó, mikor mennyien mondják vissza foglalásukat. Mindig jegyezzük fel a tízjegyű PNR-számot, mert a 139-es telefonszámra elküldve azt (példa: *PNR 1234567890*) internet nélkül is bármikor megtudhatjuk foglalásunk állását, hozzájuthatunk jegyünkhöz a válaszként kapott SMS formájában.

A nem is várólistás, de nem is megerősített RAC (*Reservation against cancellation*) jegy már feljogosít az utazásra, de helyünkön osztozni kell egy utastárssal. Ha várólistán maradtunk, az

elektronikus jegy árának túlnyomó részét visszautalják; a pénztárnál vásárolt várólistás jegyet személyesen válthatjuk vissza, vagy (ha beérjük az állóhellyel) felszállhatunk a vonatra – a kalauz idővel sok esetben valahogyan mégis tud találni szabad ágyat. Van még lehetőség ún. *tatkál*, vagyis azonnali jegyek vásárlására az indulás előtti nap reggelén 10 órától, de ezek rendszerint pillanatok alatt elfognak, így erre a lehetőségre inkább ne hagyatkozzunk.

Érvényes úti okmányunk mellett a visszaigazolt vonatjegyet kinyomtatva, vagy a telefonunkra kapott megerősítő sms (illetve egy nevünket és PNR-számunkat tartalmazó *screenshot*) formájában mutatjuk fel az utaslistát kezelő ellenőrnek. A www.indiarailinfo.com oldalon támpontként nem csak a különböző viszonylatok visszamenő foglalási adatait láthatjuk térképpel, hanem valós időben ellenőrizhetjük, hogy késik-e a vonatunk, célszerű-e már az állomásra indulni.

8. A vonaton sokszor valaki már ül a lefoglalt helyünkön; az illetőt határozottan tájékoztatni kell arról, hogy máshol keressen magának ülőhelyet. Az ilyen utasok rendszerint munkába ingázók, akik egy rövidebb szakaszon utaznak jegy nélkül.
9. Utazásunk tervezése során vegyük tekintetbe, hogy egy vonat háromórás késése a végállomásig (különösen Észak-Indiában) nem számít szokatlannak. A téli köd sok hosszú késést okoz.
10. A vonaton a csap a cső végén lévő szelep fölfelé tolásával nyitható (és nem csavargatásával).

Busz és dzsip

11. Indiában a buszközlekedés gyakori és olcsó. A buszokat nem magas felszereltséggel, hanem a jelentős igénybevételre tekintettel tervezik. Ha a fontosabb városok között légkondicionált, pár-názott busszal (vagy a rázkódás miatt nem ajánlott alvóbusszal) utaznánk, jegyünket már számos internetes oldalon, pl. a fent említettek egyikén lefoglalhatjuk.
12. Az állami üzemeltetésű buszokra a tagállamok túlnyomó többségében felszállás után a kalauz-jegyárusnál válthatunk jegyet, nem kell tehát az állomáson jegypénztárt keresni. Megerősítés céljából kérdezzünk meg egy utastársat.
13. Egyes hegyi területeken a busz mellett hajnaltól késő délutánig bevett a megosztott dzsipek (közkeletű néven *szumó*, a Tata Sumo modellje után) használata, amelyek megfelelő számú utas esetén (illetve a teljes utaslétszám menetdíjának megfizetésekor) azonnal indulnak.

Metró, riksá és taxi

14. Delhiben jelenleg 146 megálló metróműködés üzemel (2015), amely folyamatosan bővül. Ha több napig tartózkodunk a városban, érdemes a zsetonokért való állandó sorban állás helyett érintőkártyát kérnünk (₹50), amelyre külön pultnál egy nagyobb összeget (min. ₹200, max. ₹1000) töltve veszélyesség nélkül és 10% kedvezménnyel használhatjuk a hálózatot; 1 és 3 napos korlátlan használatra jogosító turistakártya is van. Kolkatában és Bengalúrban is utazhatunk metróon, Csennaiban és Mumbaiban pedig HÉV-rendszer működik, amelyet az utóbbi esetében új metró-és monorailvonal egészíti ki. Rövidesen új metróvonal nyílik Dzsajpurban és Csennaiban is.
15. Az indiaiak a már csak Kolkatában látható kézi, továbbá a biciklis riksát nevezik elsősorban riksának; a kis motoros járművek neve inkább *autó*. A biciklis riksát értelemszerűen rövid távon vehetjük igénybe, de ha pontosan tudjuk, hová igyekszünk, célszerűbb sétálni.
16. A riksással mindig előre állapodjunk meg a viteldíjban, és legyünk határozottak, ha ettől mégis el akar térni. Ha kiderül, hogy anélkül mondott igent, hogy megértette volna, hová kell az utast vinnie, értsük meg vele, hogy nem vagyunk kötelesek fizetni. Kisebb város esetén – ilyen akár Ágrá, a Tádzs Mehel otthona – 200, vagy akár már 100 rúpia is igen nagy összegnek számít egy fuvarra, akkor is, ha egyedül ülünk a riksába. Bejáratott útvonalon, helyiekkel osztozva 10-15 rúpia körüli díjat fizetünk. Csennaiban egy új szabályozás (2014) szerint az első 1,8 km ára minimum 25 rúpia, a további km-ek azonban 12 rúpiába kerülnek; éjszaka másfélszeres az ár. Vita esetén hívható szám: 103, továbbá 0 90 03 13 01 03.

17. A régebbi mumbaí taxik órája még rúpiában és váltópénzében, a már nem használt *peszában* mutatja a viteldíjat, amelyet a vezető egy időközönként frissített táblázat szerint átvált. Ha két-ségünk van az ár felől, kérjük el a tábláját.
18. Az indiaiaknak nem kötelességük több figyelmet szentelni nekünk, mint egymásnak, ezért ha úgy érezzük, hogy a járművön valaki zavarja a személyes terünket, legyünk elnézőek.

Étkezés

1. Indiában néhány nemzetközi gyorsétteremtől eltekintve indiai ételeket fogunk fogyasztani, amelyek többnyire szószos állagúak. Ha éppen nem csípősek, akkor is fűszeresek lesznek; az indiai házi koszt nem mindig ilyen, azonban az étteremben a helyiek is a hétköznapiánál különlege-sebbit keresik. A kifőzdékben a már frissen elkészített ételt szolgálják fel, tehát nem a vendég szabja meg, milyen erősségi fokozatú legyen. Egyeseknél a fűszeres ételek hasi panaszokat vált-hatnak ki, ilyenkor nem érdemes fertőzésre gondolni. Az utazás előtt célszerű felkészülni otthon.
2. Bejegyzett étteremben az étlap árai szinte soha nem tüntetik fel az adót (helyenként eltérő, akár 20%), de ez nem fog elmaradni a számlán. Ezen felül főétkezéskor 10% borraalót szokás adni.
3. Csapvizet, amelynek minősége területenként igen változó, általában ne igyunk, bár lenyelés nél-kül fogmosáshoz megfelel. A hegyi településeken a csapvíz egy patakából is érkezet, ilyenkor nem kell tartózkodni tőle. Az éttermekben, néha a kifőzdékben is, megkérdezik, palackozott vagy „sima” vizet szeretnénk-e. Ilyenkor általában a „sima” sem csapvizet, hanem víztisztító be-rendezéssel szűrt (*filtered*) vizet jelent, ezt belátásunk szerint fogyasszuk. A jégkocka kerülése nem mindig indokolt. Ha mozgó árustól vásárolunk palackozott vizet, győződjünk meg arról, hogy nem utántöltött (a műanyag nem horpadt, a kupak bontatlan, esetleg fóliázott). A vonatok tartályában lévő víz nem ivóvíz, tisztálkodásra használjuk.
4. Az indiaiak a jobb kezükkel étkeznek. Udvariasságból a kenyérfélét mindenképp így, a többit leg-feljebb kiskanál segítségével fogyasszuk mi is. Étkezés előtt ne feledkezzünk el a kézmosásról, ezt igény szerint kiegészíthetjük fertőtlenítő géllal.

Étkezéshez válasszunk forgalmas helyet, akár olyat, ahol az étel a szemünk előtt készül, még akkor is, ha a külcsín nem megnyerő, hiszen a látszat gyakran megtévesztő; fordítva is igaz ez, elegánsnak tűnő éttermek konyhái okozhatnak nem várt meglepetést. Feltétlenül próbáljuk ki az utcán kapható ételeket, e nélkül utazásunk nem lehet teljes; azonban olyan árust válasszunk, akinél a helybéliek is láthatóan szívesen fogyasztanak. Megkérdezhetjük egy rokonszenves járó-kelőtől, hogy mit javasol.

5. Északon meleg reggelit fogyasztanak (*szamószá, pakaurá, paráthá, kacsaurí,* stb.), a főétkezést *dál* (lencseféle), *rótí* (lepénykenyérféle), *szabzí* (zöldségféle), *csával* v. *bhát* (rizs), mellette *acsár* (csípős savanyúság), *csatní* (szósz) és *rájtá* (joghurtos saláta) alkotja. A zöldség- és *panír-* (sajt) ételeknél a húsos főételek (csirke, kecske, elvéve sertés vagy vízibivaly) kétszer-háromszor drá-gábbak; a hús gyakran csontos-porcos, ha nem külön színhúst (*boneless*) kérünk. Forgalmas he-lyeken kérhetünk *thálít*, avagy menüt, amelyen egyszerre többféle ételt kóstolhatunk meg.

Az éttermek kevés édességet (*guláb dzsámun,* esetleg *raszgullá, raszmalái, khír, srikhand*) tartanak, a többiért (pl. különböző *barfík* és *laddúk,* szirupos *dzsalébi*) keressünk fel egy édes-ségboltot, ahol sós rágcsálnivalók nagy választéka is vár majd. Az utcán kapható pikáns *csátok* (nyalás), mint a *gólgappá* (Mumbaiban *pánípúri,* Kolkatában *pucská*), *álútikkí* (*bhallá*), *rádzs-*vagy *dahí-kacsaurí, bhélpúri* sok helybéli szerint a világon egyedülálló *csatpatá* ízvilágukkal.

Délen a főétkezéseket (*meals*) hagyományosan banánlevélre tálalják, az étkezés alapja a rizs, amelyet különféle szószokkal keverünk össze. Finom édesség a *khír* helyi megfelelője, a *pájaszam.* Népszerű harapnivaló a *dószá, idlí, vará, úttappam, idijáppam.* — A keleti Bengál hal-ételeiről (*róhú, katlá, tengrá, tilápijá, ilis, mágur, kói, kálíjá* stb. halfajták, *dzshingá, rák; páturí,* mustáros hal), valamint gyakran joghurttal és nyers nádcukorral (*gur*) készülő édességeiről híres.

Népszerű édes, sós vagy mangó/banán ízesítésű joghurtital a *lasszí*, illetve helyenként az üvegtészta-darabkákat tartalmazó édes *fálúdá*. Utcai árusnál vehetünk mandulás tejet (*dúdh-bádám*) és indiai fagyaltot (*kulfi*). Olcsón lehet limonádét (*nímbú-páni*), hőségben limonádés jégkását (*sikandzsi*), mentás cukornádlevet (*ganné ká rasz*), sós-csípős köményes vizet (*dzsaldzsírá*) és frissen facsart gyümölcslevet inni (*ám/mangó, mauszambi/zöld narancs, anár/ gránátalma, anannász/ananász*). Ha nem szeretjük a kénes ízű fekete sót és római köményt, kérjük ezeket fűszer (*maszálá*), hasonlóképp hozzáadott édesítő (*míthá*) nélkül. Üdítő az északon áprilistól júniusig helyenként kapható *bél* gyümölcs narancssárga leve. Népszerűek a tejturmixok is.

Gyomorrontás, oltások

1. Jóllehet a körülmények szokatlanak tűnhetnek, de a szervezet néhány hét alatt alkalmazkodik a helyi mikroorganizmusokhoz, utána ritka a gyomorrontás. Az utazás előtt három-négy héttel kezdjük probiotikum-kúrába, és folytassuk az út alatt is, hogy felkészítsük bélrendszerünket a távoli ország organizmusaira; ezzel jelentősen csökkenthető (bár ki nem zárható) a kezdeti hasmenés kockázata.
2. A gyomorrontás egy-két órán belül érezhető jelei: haspuffadás, kellemetlen szájjal kísért böfentés, fokozott hőérzet vagy verejtékezés, szokásosnál gyakoribb szellentés. Ha elrontottuk a gyomrunkat, mielőtt igazán rosszul lennénk, sokat segíthet a hánytatás. Szedhetünk négy napig a reggeli és esti étkezéskor az indiai orvosok által általában javasolt *Norfloxant* (norfloxacin tartalmú antibiotikum, citromsárga tabletta) és mellé puffadás ellen *Zinetacet*, valamint egy-egy mentakapszulát (*puđíná*). E gyógyszerek igen olcsón, darabra beszerezhetőek bármelyik indiai gyógyszerésznél. (Alkalmazás saját felelősségre.) A magyar házipatika (pl. széntabletta) nem feltétlenül hozza meg a kívánt eredményt. Hasmenés esetén – de nagy hőségben is – fontos a folyadék, illetve az elvesztett sók pótlása (pl. *Electral* porral).
3. Utazás előtt húsz-harmincezer forintot költséget jelent a védőoltások megszerzése, amelyek beadására három-négy hetet szánjunk. Ajánlatos a hastífusz, fertőző máj- és agyhártyagyulladás elleni, az ismétlődő torokgyík–szamárköhögés–merevgörcs–gyermekbénulás elleni oltás. Malária ellen még nem létezik oltás; megelőző gyógyszert szedhetünk, de az esőzés és egyes vidéki területek kivételével nem (feltétlenül) indokolt. Indiában sok a kóbor kutya, de a többségük kistermetű és meghúzódik, ezért bár a veszettség ellen profilaxist nyújtó oltás nem haszontalan, egy esetleges harapás esetén feltétlenül fel kell keresni a közeli kórházat szakszerű kezelésért.
4. A meleg hónapok alatt gyógyszertárban vásárolt antibakteriális szappannal tisztálkodjunk, naponta legalább kétszer, de lehetőleg többször. Mosatlan kézzel *soha* ne vakarózzunk, tartsuk körmünket röviden. Esetleges sebeinket fertőtlenítsük és fedjük be gondosan, valamint kenjük be magas fokozatú fényvédő krémmel, ugyanis a megújuló szövetben a napsugárzásnak való kitettség hatására tartósan megnövekedhet a festékanyag mértéke (barnás folt). Nagy melegben a fokozott izzadás arra hajlamosaknál a hajlatokban, combokon izzadságkiütéssel (*millaria*) jár, illetve szerencsétlen esetben vezethet orvosi kezelést igénylő fájdalmas szőrtüsző- vagy verejtékmirigy-gyulladáshoz (*fununculus, carbunculus, hidradenitis*), ezért egyetlen lehetséges óvintézkedésként ügyeljünk a fokozott személyes higiéniára és az öltözet szellősségére.

Szenthelyek, látnivalók, műemlékek

1. A régészeti felügyelőség hatáskörébe tartozó műemlékeknél belépőért a külföldiek többet fizetnek, általában 2 vagy 5 dollárnak megfelelő rúpiát, míg a helyiek 5 vagy 20 rúpiát. Néhány magántulajdonban lévő palota ennél is magasabb árat szab. Fogadjuk el.
2. A szenthelyeken semmiképpen ne hátráltassuk a hívőket vallásgyakorlatukban. Nekünk azonban nézőként nem kell szükségszerűen részt vennünk egy szertartásban sem. Ilyenkor húzódjunk

háttérbe, figyeljünk csendben. A működő imahelyeken nincs belépő. Ha nincs külön feltüntetve, hogy más vallásúakat nem várnak (ez rendszerint csak egyes dél-indiai hindú templomokban fordul elő), a szokások figyelembe vételével mi is magabiztosan térjünk be, és ne fogadjuk el önjelölt vezetőik ajánlkozását. Hindú templomok közelében, ha nem állt szándékunkban, ne engedjük rábeszélni magunkat szertartási kellékek megvásárlására, hiszen ez nem kötelező.

3. Dél-Ázsiában minden vallás szenthelyén le kell venni a lábbelit, ezért is célszerű papucsban járni, ahogy azt az éghajlat miatt az indiaiak is teszik. A felmelegedett kő nagyon forró lehet. Sok helyen van valamilyen megőrző, de ha éppen nem szólnak érte, végső soron egy zacskóban feltűnés nélkül táskánkba téve magunkkal is vihetjük lábbelinket.
4. A hindú és szikkh templomoknál, illetve a mecseteknél a nők befedik fejüket; nem szükséges hazulról vinni, a hölgyek szinte bárhol olcsón beszerezhetnek egy szép kendőt vagy fátylat. Szikkh templomokban a férfiak turbánt vagy egy jelképes fejkendőt, mecsetekben a helyi férfiak imasapkát viselnek. Ezek szintén kölcsönözhetőek vagy megvásárolhatók a helyszínen.
5. A hindú, szikkh, dzsaina és buddhista imahelyeken a szentélybe való belépés módja rendszerint: a küszöb megérintése jobb vagy mindkét kezünk ujjával, majd az ujjak homlokhoz, ajkakhoz és a mellkas felső részéhez érintése. Az ima során a hívek a keresztény kultúrában is megszokott módon összeteszik tenyerüket vagy összekulcsolják ujjukat. A szikkh hívek többsége térdre ereszkedik, majd előre tett kézzel meghajolva homlokát a földhöz érinti az istentisztelet során. A hindú és szikkh templomokban az istenség képmásának, illetve a szent könyvnek a megpillantása (*darsan*) után egy kijelölt személy jelképes áldozati ételt oszt – amely leginkább pillecukor, *halvá*, puffasztott rizs, esetleg banán –, továbbá a hindú templomban piros vagy sárga jelet (*tilak*) festhet a látogató homlokára.

Ajándékok

A bazárokon mindenféle csecsebecsével találkozhatunk, van azonban néhány termék, amelynek helyi jellege, minősége és kedvező ára miatt érdemes több figyelmet szentelni. Ilyenek:

- ✓ ruhák, ruhaanyagok, szőttesek, lakástextil utolérhetetlen választéka (népművészet is)
- ✓ hagyományos mintájú arany- és ezüstékszerek; hölgyeknek üvegekarkötők (*csúri*)
- ✓ cipő, táska, bőrdíszmű
- ✓ festmény, miniatúra (keret nélkül, feltekericselve tokban könnyen szállítható)
- ✓ bronztárgyak és fafaragványok
- ✓ hangszer (akár díszítő céllal)
- ✓ indiai konyhafelszerelés és fűszerek, magvak és aszalt gyümölcsök, termelői tea
- ✓ helyi illat- és tisztálkodószerek; ájurvédikus készítmények

A leglélegzetelállítóbb látnivalók

India telis-tele van lenyűgöző történelmi és szebbnél szebb természeti látnivalókkal – a Himálaja és a Ghátok magasaitól a csillogó tengerpartokig a csodáknak se szeri, se száma. Egy-egy – rendszerint síkságon, folyópartra települt – indiai városban a megannyi stílust ötvöző épített látványosságok között általában a helyi vár, palotát és díszkertjüket, a zsongó bazárt és az óváros régi házakkal telerótt pókhálószerű sikátorait, domborművekkel díszített régi hindú templomot, nagymecsetet és más imahelyet, néha múzeumot, illetve a meleg éghajlat szárazsága ellenére zölden tartott városligetet és a lakosok szabadidejének eltöltését uraló mozt, újabb bevásárlóközpontot láthatjuk. A természet közelében pedig hegyi és vízparti üdülőket, hegyi vasutakat és serpentineket, középkori romvárosokat, vadlesre csábító nemzeti parkokat, barlangszentélyeket és hegycsúcson egyensúlyozó zárándokhelyeket találunk, amelyeket a hazánkban nem élvezhetők, délszakian vöröslő, megrendítő naplementében is rendre meg kell csodálni.

Ám tervezzen akár észak-indiai, dél-indiai vagy kelet-indiai utazást, az alábbi látványosságok valamelyikét mindenképpen iktassa be a nevezetességek sorába. Őszinte szívvel mondhatom, tátva marad majd a szája!

Észak

- ✓ Tádzs Mehel, Ágrá (Uttar Pradés)
- ✓ Banárasz (Benáresz, Váránaszí, Kásí) (Uttar Pradés)
- ✓ Udajpur és más városok Rádzsaszthánban
- ✓ Satrundzsaja (Gudzsarát) és más dzsaina szentélyek
- ✓ Aranytemplom, Amrtszar (Pandzsáb)
- ✓ Gangótrí–Gaumukh-túra (Uttarákhand)
- ✓ Buszút Laddákhba és Kasmírba (Dzsammú-Kasmír)

illetve

- ✓ Szárangkót, Pókhará (Népál)
- ✓ Bhaktapur, Káthmándú mellett (Népál)

Dél

- ✓ Adzsantá és Ellóra barlangszentélyei (Mahárástra)
- ✓ Mumbaí avagy Bombay (Mahárástra)
- ✓ Dzsandszír-erőd, Murud (Mahárástra)
- ✓ Vidzsajanagara romjai, Hampi (Karnátaka)
- ✓ Templomvárosok (Tamil Nádu több települése)
- ✓ Dhanuskódi, Rámésvaram (Tamil Nádu)
- ✓ Édesvízű lagúnák (*backwaters*) (Kerala)
- ✓ Teaültetvények, Munnár (Kerala)

Kelet

- ✓ Kolkatá avagy Kalkutta a Durgá-púdzsá ünnepén (Bengál)
- ✓ Dárdzsiling környéke (Bengál) és Szikkim
- ✓ Brahmaputra folyó Guváhátínál és Tézpurnál (Aszam)
- ✓ Kázírangá Nemzeti Park (Aszam)

valamint

- ✓ Andamán-szigetek, India kevésbé ismert földi paradicsoma